

ศึกษาการอยู่ในปฏิรูปเทศที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

Study the Reformative Teachings Found in The Theravada Buddhist Scriptures

อัครพนธ์ สุวรรณชู

Akkaraphon Suwannachu

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ประเทศไทย

Faculty of Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University, Thailand

Email: namakrp1290@gmail.com

Received: January 10, 2020

Revised: February 30, 2020

Accepted: April 20, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องศึกษาการอยู่ในปฏิรูปเทศที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัย พบว่า ความหมายของปฏิรูปเทศที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น หมายถึง ถิ่นที่เหมาะสม เป็นสถานที่อันควรเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัย เพื่อการเอื้ออำนวยประโยชน์ในการได้พักอาศัยและยังกิจต่าง ๆ ให้สำเร็จได้โดยสะดวก ทั้งยังเป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต เป็นถิ่นที่สามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ให้แก่ผู้ที่ได้อยู่ในปฏิรูปเทศนั่นเอง

คำสำคัญ: ปฏิรูปเทศ; คัมภีร์พระพุทธศาสนา; เถรวาท

Abstract

The research study on the concept of "patitṭhā" as found in the Theravada Buddhist scriptures revealed that the meaning of "patitṭhā" in these scriptures refers to a suitable place, an appropriate location for establishing a residence. It is a place that facilitates comfortable living and the successful completion of various activities. Additionally, it is an environment that is not harmful to physical and mental health, and it is a place that can foster prosperity and progress for those who reside in it.

Keywords: Reform of the Test; Buddhist Scriptures; Theravada

บทนำ

พระพุทธเจ้าทรงยกเอาปฏิรูปประเทศเป็นข้อธรรมสำหรับการดำเนินตามหลักความเจริญและเป็นข้อธรรมเบื้องต้นในการพัฒนาชีวิตสู่ความเป็นอุดมมงคล ปฏิรูปประเทศนอกจากจะมีคุณค่าและความสำคัญในตัวเองแล้ว ยังเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ธรรมะอื่น ๆ ให้เจริญงอกงามพัฒนาสูงขึ้นอีกด้วยนั่นเอง ดังนั้น การทำความเข้าใจ ปฏิรูปประเทศว่าเป็นสถานที่เช่นไร มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิตมากน้อยเพียงใด จึงเป็นเรื่องผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดว่า “ปฏิรูปประเทศ หรือ ประเทศอันสมคณนั้น” มีความหมายและความสำคัญอย่างไร และควรจะดำเนินชีวิตอยู่อย่างไร ปฏิรูปประเทศ อันดับแรกต้องมีสถานที่และเป็นสถานที่อันประกอบไปด้วยความเป็นเอกลักษณะ และต้องมีบุคคลที่มีคุณภาพมีคุณธรรมที่จะได้ใช้สถานที่อันประเสริฐเช่นนั้น ก็คือบุคคลผู้มีจิตใจใคร่ประพฤติกปฏิบัติบำเพ็ญ ดังเช่น สมัยพุทธกาล เมื่อปรากฏพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้วสถานที่ที่พระองค์ประสูติ สถานที่ที่พระองค์ได้เสด็จไป ณ แห่งใด สถานที่ที่พระองค์ประทับพักแรมอยู่สถานที่นั้น ย่อมเป็นสถานที่อันเหมาะสมเป็นสถานที่อันประเสริฐอย่างยิ่งเป็นปฏิรูปประเทศแน่นอน เพราะมีพุทธบริษัท 4 ซึ่งเป็นองค์ของท่าน เพื่อการเผยแผ่คำสอนของพระองค์ได้ครบถ้วนสมบูรณ์คำว่าปฏิรูปประเทศนั้นยังเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ตั้งอยู่นั้น ๆ อาจอำนวยความสะดวกแก่งานและอาชีพของตน เช่น ผู้ที่ต้องการศึกษาเล่าเรียนก็ต้องอยู่ในสถานที่ที่มีการศึกษาเล่าเรียน มีนักปราชญ์ราชบัณฑิตในสถานที่เหล่านั้นด้วยเช่นกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2545)

นอกจากปัญหาโดยภาพรวม คือ ทุกชีวิตต้องการความสุข ความเจริญก้าวหน้า ไม่ต้องการความทุกข์ ความเสื่อม ไม่ว่าจะสังคมใด ชชาติใด ภาษาใด จึงได้พยายามแสวงหาสิ่งที่ต้องการ และหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ตนไม่ประสงค์ โดยดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนไปจนตลอดชีวิต บางคนก็ประสบความสำเร็จ บางคนก็ล้มเหลวโดยประการทั้งปวง ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตนมุ่งหมายในชีวิตเลย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย คือไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ในความหมายของคำว่า ปฏิรูปประเทศ ถึงรู้ความหมาย ก็ไม่รู้จักนำมาวิเคราะห์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายของความเจริญก้าวหน้า อะไรคือทางแห่งความเจริญ ทางแห่งความสำเร็จเป็นสิ่งที่ควรทำการศึกษาเป็นอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นรากฐาน มีวัฒนธรรมที่ได้รับการหล่อหลอม และพัฒนาจากพระพุทธศาสนา ฉะนั้นความรู้ความเข้าใจ ตลอดถึงศรัทธาในความเชื่อของคนในสังคมย่อมสอดคล้องกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนา จึงจะนำพาชีวิตของตนเองให้ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าไปในทางที่ถูกต้อง แต่สถานการณ์ที่เป็นจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงทางแห่งความเจริญรุ่งเรืองและเหตุให้ได้รับความสำเร็จในจักรสุตร และมงคลสุตร (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2513)

จากประเด็นปัญหาทำให้มีผู้หาหนทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิธีการแก้ปัญหาคือ นำหลักพุทธธรรม อันได้แก่แนวคำสอนหรือแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพราะหลักการดำเนินชีวิตในทางพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายให้บุคคลได้รู้จักหาประโยชน์จากการที่ได้อยู่ถิ่นที่ที่เหมาะสมและรู้จักการวิเคราะห์ใช้สถานที่ดังกล่าวให้เกิดเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดี เพื่อการแก้ไขปัญหา การใช้ชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง ในถิ่นที่อยู่อันเป็นอุดมมงคลนั้น เพื่อความสงบสุขร่มเย็นของชีวิตต่อไป

อย่างไรก็ตามผู้ได้รับประโยชน์จากปฏิรูปประเทศในเบื้องต้นเพราะรู้จักใช้ภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้น ทั้งยังรู้จักพัฒนาตนเองให้เข้ากับพื้นที่อันเหมาะสม อันเป็นอุดมมงคลนั้น ด้วยการประพฤติปฏิบัติ

พัฒนาตนเองให้เป็นคนที่อยู่ในศีลในธรรม ดังตัวอย่างที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น ตปุสสะและภัลลิกะ ที่ได้เป็น เทว วาจิ ก อุบาสก พระอัญญาโกณฑัญญะ และปัญจวัคคีย์ ที่ได้เป็นพระอรหันต์กลุ่มแรก พระยสกุบุตร ที่ได้พบพระพุทธเจ้า พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะกับพระอัสสชิ แต่ก็มีข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ผู้ที่อยู่ในปฏิรูปเทศบางพวกก็ไม่ได้รับประโยชน์หรือความเจริญแก่ชีวิต และในบางครั้งก็ยังประพตติตนไปสู่ความเสื่อมนอกธรรมวินัย ที่เป็นต้นเหตุของการบัญญัติ ลิกขาบทหรือผู้ที่ได้พบได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วไม่เป็นที่เกิดความเจริญ เช่น พราหมณ์หุกชาติ ผู้ที่ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะเสวยวิมุตติสุข ณ อชปาลนิโครธ อาชีวก ชื่อ อุปะกะ ซึ่งได้พบพระพุทธเจ้าขณะดำเนินทางอยู่ระหว่างแม่น้ำคยากับต้นโพธิ์ฤกษ์ แม้แต่สฤชัยปริพาชก ผู้ที่เป็นอาจารย์ของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงราชคฤห์ก็ไม่ได้รับประโยชน์จากการอยู่ในปฏิรูปเทศ (เสถียร โภธินันท์, 2514)

ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นสถานที่ใดในโลก หากมีพุทธบริษัท 4 ผู้ใคร่หวังประพตติปฏิบัติ เพื่อการบำเพ็ญเพียรโดยยึดเอาสถานที่นั้น ๆ โดยสร้างสิ่งปลูกสร้างให้เหมาะสม เพื่อการอาศัยอยู่เพื่อการประกอบกิจอันเป็นมงคล โดยพัฒนาสถานที่นั้น ๆ ให้เป็นสถานที่อันนารีนรมย์อยู่ในที่อันสงบ วิเวก ไม่วุ่นวายจนเกินไป ไม่มีเสียงรบกวนมีอุณหภูมิพอเหมาะ ไม่ร้อนไม่หนาวจนเกินไปมีสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าเป็นที่สักการะยึดเหนี่ยว เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดสภาวะอารมณ์ทางด้านจิตใจ ให้เกิดความพร้อมในการฝึกปฏิบัติ ในการบำเพ็ญเพียรทำสมาธิทำให้เกิดปัญญาความรู้แจ้ง สถานที่ดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นสถานที่อันนารีนรมย์เป็นปฏิรูปเทศ การที่มีภูมิประเทศที่เหมาะสม เหมาะสำหรับการบำเพ็ญทาน รักษาศีล ปฏิบัติภาวนานั้นเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง (สมภาร พรหมทา, 2543)

จากปัญหาและเหตุผลข้างต้น ผู้ทำการวิจัยมีความเห็นว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงยกเอาปฏิรูปเทศเป็นข้อธรรมสำหรับการดำเนินตามหลักความเจริญและเป็นข้อธรรมเบื้องต้นในการพัฒนาชีวิต สู่ความเป็นอุดมมงคล ด้วยเหตุผลปฏิรูปเทศ มีความสำคัญเป็นระดับเบื้องต้นสำหรับการดำเนินชีวิตตนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง พบกับความสำเร็จนั้นมีความสำคัญมากต่อชีวิตของคนเราอย่างหนึ่ง แต่ก็คงไม่ใช่เหตุผลเพียงอย่างเดียว ที่จะทำให้ทุกชีวิตประสบกับความสำเร็จ ผู้ที่อยู่ในปฏิรูปเทศจะต้องรู้จักพัฒนาตนตามถิ่นที่อยู่ ที่อาศัยอันเหมาะสมนั้น ด้วยการตั้งมั่น ยึดถือการปฏิบัติสร้างคุณงามความดี ขยันหมั่นเพียร เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิตด้วยการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมต่าง ๆ อันเป็นอุดมมงคล ฉะนั้นคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้เราเลือกสถานที่อยู่อาศัยให้เป็นปฏิรูปเทศ (สมชาย สุขคุ้ม, 2557)

ทฤษฎีการอยู่ในปฏิรูปเทศที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท แนวคิดเรื่อง “ปฏิรูปเทศ” (Patiropadesa) หรือสถานที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับพระภิกษุและคฤหัสถ์ที่ต้องการพัฒนาทางศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งแนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ผ่านทฤษฎีหลักที่ปรากฏในคัมภีร์เถรวาท ดังนี้

1. ทฤษฎีปฏิรูปเทศในคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระพุทธองค์ได้กล่าวถึง **คุณสมบัติของปฏิรูปเทศ** ในหลายพระสูตร โดยเน้นถึงปัจจัยที่ทำให้สถานที่หนึ่งเอื้อต่อการดำรงชีวิตที่ดีและการพัฒนาทางธรรม ได้แก่ (นิรันดร์ อินทรสมบัติ, 2560)

1.1 ทฤษฎีสัปายะ (Sapaya Theory) – สถานที่เหมาะสม

แนวคิด “สัปายะ” เป็นหลักการพื้นฐานของปฏิรูปเทศ หมายถึง **สิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม** ซึ่งประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ (อนันต์ พันธุ์ศิริ, 2562)

1) อวาตสัปายะ – ที่อยู่อาศัยเหมาะสม

- 2) อาหารสัปปายะ – อาหารเหมาะสม
- 3) บุคคลสัปปายะ – เพื่อนร่วมสังฆะที่ดี
- 4) อิริยาบถสัปปายะ – กิจวัตรที่เอื้อต่อสมาธิ
- 5) ธรรมสัปปายะ – ธรรมะที่เหมาะสมกับการปฏิบัติ
- 6) อุตสัปปายะ – สภาพอากาศที่เหมาะสม
- 7) โภชนะสัปปายะ – การบริโภคที่เหมาะสม

หลักสัปปายะ เป็นรากฐานของปฏิรูปเทศ เพราะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจและการศึกษา

1.2 ทฤษฎีปัจจัย 4 (Four Requisites Theory)

ในพระวินัยปิฎกกล่าวถึง **ปัจจัย 4** ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของปฏิรูปเทศ ได้แก่

- 1) จีวร – เครื่องนุ่งห่ม
- 2) บิณฑบาต – อาหารที่เหมาะสม
- 3) เสนาสนะ – ที่อยู่อาศัยที่สงบและปลอดภัย
- 4) คิลานปัจจัยเภสัช – ยารักษาโรค

สถานที่ที่มี **ปัจจัย 4 ครบถ้วน** และหาได้โดยไม่ลำบาก ถือว่าเป็นปฏิรูปเทศที่เหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิต

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับปฏิรูปเทศจากอรรถกถาและคัมภีร์เถรวาท

2.1 ทฤษฎีจุดปฏิรูปเทศ (Four Ideal Conditions for Living)

ในอรรถกถาธรรมบท (Dhammapada Commentary) ได้กล่าวถึง **4 องค์ประกอบของปฏิรูปเทศ** ที่ทำให้สถานที่แห่งหนึ่งเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย ได้แก่

- 1) ควนิยะ (Kavaniya) – ปลอดภัยจากอันตราย
- 2) โภคุปัจจะ (Bhoguppacca) – มีปัจจัย 4 เพียงพอ
- 3) บุคคลอุปัจจะ (Puggala-uppacca) – มีบุคคลที่ดีเป็นเพื่อนร่วมอยู่
- 4) ธรรมอุปัจจะ (Dhamma-uppacca) – มีธรรมะเป็นหลักในการดำรงชีวิต

หลักจุดปฏิรูปเทศ เน้นให้เลือกสถานที่ที่ช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและความมั่นคงในชีวิต

2.2 ทฤษฎีปฏิรูปเทศตามวิสุทธิมรรค (Visuddhimagga Theory)

พระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายแนวคิดปฏิรูปเทศใน **วิสุทธิมรรค** ว่า **สถานที่ที่เหมาะสมต่อการบรรลุมรรคผล** ควรมีลักษณะดังนี้

- ห่างไกลจากสิ่งรบกวน
- มีครูบาอาจารย์ที่สอนธรรมะอย่างถูกต้อง
- มีธรรมชาติที่เอื้อต่อสมาธิ
- มีอาหารที่เพียงพอแต่ไม่มากเกินไป
- มีสภาพอากาศที่ดี ไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป

แนวคิดนี้สะท้อนว่า **ปฏิรูปเทศไม่ใช่แค่สถานที่ทางกายภาพ** แต่ต้องเป็นสถานที่ที่ส่งเสริมคุณธรรมและปัญญา

3. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีปฏิรูปเทศในบริบทปัจจุบัน

1) การเลือกสถานที่ปฏิบัติธรรม

- สถานที่ที่เงียบสงบ เอื้อต่อการทำสมาธิ เช่น วัดป่า สำนักปฏิบัติธรรม

2) การสร้างชุมชนที่มีคุณธรรม

- การส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในชุมชน ให้มีศีลธรรมและความสงบ

3) การศึกษาและการพัฒนาสังคม

- การพัฒนาการศึกษาที่เน้นจริยธรรมและคุณธรรม
- การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

สรุปทฤษฎีเกี่ยวกับ ปฏิรูปเทศ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเห็นว่า สถานที่ที่เหมาะสม ต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาธรรมะควรมี ปัจจัยที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ไม่ว่าจะเป็น สิ่งแวดล้อมที่สงบ ปัจจัย 4 ที่เพียงพอ สังคมที่ดี และโอกาสในการศึกษาและพัฒนาตนเอง

หลักการเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในยุคปัจจุบันได้โดยการสร้าง สังคมที่มีคุณธรรม สนับสนุน การศึกษา และเอื้อต่อการพัฒนาจิตใจของผู้คน ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาเถรวาท

การศึกษาวิจัยนี้ จะเป็นเครื่องยืนยันว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอายุกว่า 2600 ปี ยังสามารถนำมาประพุดติปฏิบัติได้จริง ในสังคมปัจจุบันที่สับสนวุ่นวาย แยกกันทำมาหากิน แย่งที่อยู่อาศัย แย่งคู่กันนอน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ ดังนั้น การที่เลือกที่อยู่อาศัย เลือกที่ทำมาหากิน คือการเลือกสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม คือมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะเป็นพื้นฐาน เพื่อการเริ่มต้น ที่จะสร้างชีวิตให้เจริญก้าวหน้า เพื่อการพัฒนาที่ดีต่อไป

กระบวนการการอยู่ในปฏิรูปเทศที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

แนวคิด “ปฏิรูปเทศ” (Patiropadesa) หรือ สถานที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติธรรม ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ พระพุทธองค์ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของสถานที่ที่เหมาะสม รวมถึงกระบวนการที่บุคคลควรดำเนินเพื่อให้การอยู่อาศัยในปฏิรูปเทศนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

1. การเลือกปฏิรูปเทศที่เหมาะสม

1.1 คุณสมบัติของปฏิรูปเทศที่ดี

ตามพระไตรปิฎกและอรรถกถา ปฏิรูปเทศ ควรมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) ปลอดภัยจากภัยอันตราย – ไม่มีภัยธรรมชาติหรือภัยจากมนุษย์
- 2) มีปัจจัย 4 เพียงพอ – อาหาร น้ำ เสื้อผ้า ยารักษาโรค
- 3) มีสังคมที่ดี – มีผู้ปฏิบัติธรรม มีคฤหัสถ์ที่สนับสนุนศาสนา
- 4) เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ – สงบ เงียบ ไม่วุ่นวาย
- 5) สามารถเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ – มีพระธรรมวินัยและครูบาอาจารย์ที่ดี

ตัวอย่างในพระสูตร: พระพุทธองค์ทรงเลือกปฏิรูปเทศอย่าง ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เพื่อแสดงปฐมเทศนา เนื่องจากเป็นสถานที่สงบและเหมาะสมแก่การเผยแผ่พระธรรม

2. การปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในปฏิรูปเทศ

เมื่อเลือกปฏิรูปเทศที่เหมาะสมแล้ว บุคคลควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.1 การดำรงชีวิตด้วยสัปปายะ 7 (Sapaya – สิ่งที่เกิดุศลต่อการปฏิบัติธรรม)

พระพุทธศาสนาแนะนำให้บุคคลปฏิบัติตาม **หลักสัปปายะ 7** เพื่อให้การดำรงชีวิตในปฏิรูปเทศเป็นไปด้วยความราบรื่น ได้แก่

1. **อาวาสสัปปายะ** – เลือกสถานที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม
2. **อาหารสัปปายะ** – รับประทานอาหารที่ไม่พึงเพ้อและพอดี
3. **บุคคลสัปปายะ** – อยู่ร่วมกับบุคคลที่มีศีลธรรม
4. **อิริยาบถสัปปายะ** – ปรับเปลี่ยนอิริยาบถให้เหมาะสม
5. **ธัมมสัปปายะ** – ฟังธรรมและศึกษาคำสอนที่ถูกต้อง
6. **อุตุสัปปายะ** – อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสุขภาพ
7. **โภชนะสัปปายะ** – การรับประทานอาหารที่เหมาะสมต่อสุขภาพและการปฏิบัติธรรม

ตัวอย่างจากพระไตรปิฎก: พระมหากัสสปะเลือกอยู่ในป่าและบำเพ็ญเพียรตามลำพัง เนื่องจากเป็นปฏิรูปเทศที่เหมาะสมกับการเจริญสมาธิ

2.2 การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา (Threefold Training)

ในปฏิรูปเทศ บุคคลควรปฏิบัติตาม **ไตรสิกขา** เพื่อให้การอยู่ในสถานที่นั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

1. **ศีล (Sila) – ความประพฤติดีงาม**
  - รักษาศีลให้บริสุทธิ์
  - ปฏิบัติตามวินัยสงฆ์ (สำหรับพระภิกษุ)
  - มีสัมมาอาชีวะ (สำหรับคฤหัสถ์)
2. **สมาธิ (Samadhi) – การฝึกจิตให้มั่นคง**
  - ทำสมาธิอย่างสม่ำเสมอ
  - เลือกสถานที่ปฏิบัติที่สงบ
  - ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น การเจริญสติ
3. **ปัญญา (Pañña) – การเรียนรู้และเข้าใจธรรมะ**
  - ศึกษาพระธรรมคำสอน
  - ฟังธรรมจากพระอาจารย์
  - ใช้ปัญญาแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างจากพระสูตร: พระอานนทได้กล่าวว่า “**การมีปฏิรูปเทศเป็นหนึ่งในมิตรดีของการปฏิบัติธรรม**” ซึ่งหมายถึงการเลือกสถานที่ที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเจริญในธรรม

3. การใช้ประโยชน์จากปฏิรูปเทศเพื่อการพัฒนาตนเอง

3.1 การพัฒนาชีวิตตามหลักสัมมาปฏิบัติ (Right Conduct)

เมื่ออยู่ในปฏิรูปเทศ บุคคลควรพัฒนาตนเองตาม **มรรคมงคล 8** เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้แก่

1. **สัมมาทิฐิ** – มีความเข้าใจถูกต้องในธรรมะ
2. **สัมมาสังกัปปะ** – มีความคิดที่ดี ไม่โลภ ไม่พยาบาท
3. **สัมมาวาจา** – พูดจาสุภาพ ไม่กล่าวคำเท็จ
4. **สัมมากัมมันตะ** – ประพฤติชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
5. **สัมมาอาชีวะ** – มีอาชีพที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใคร
6. **สัมมาวายามะ** – มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติธรรม

7. สัมมาสติ – มีสติระลึกถึงกายและจิตของตนเอง

8. สัมมาสมาธิ – ฝึกสมาธิให้แน่วแน่

3.2 การประยุกต์ใช้ปฏิรูปเทศในชีวิตประจำวัน

- สำหรับพระสงฆ์ – ควรเลือกอยู่วัดที่มีการปฏิบัติธรรมดี มีศีลวินัยเคร่งครัด
- สำหรับคฤหัสถ์ – ควรเลือกสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น อยู่ในชุมชนที่มีศีลธรรม
- สำหรับสังคม – ควรสนับสนุนการสร้างปฏิรูปเทศ เช่น วัด ศูนย์ปฏิบัติธรรม โรงเรียน

คุณธรรม

สรุปกระบวนการการอยู่ในปฏิรูปเทศที่เหมาะสมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1. การเลือกปฏิรูปเทศที่ดี – สถานที่ต้องเอื้อต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติธรรม
2. การปฏิบัติตนในปฏิรูปเทศ – ต้องดำเนินชีวิตตามหลัก สัปปายะ 7 และไตรสิกขา
3. การใช้ประโยชน์จากปฏิรูปเทศเพื่อการพัฒนาตนเอง – ต้องปฏิบัติตาม มรรคมงคล 8

และสัมมาปฏิบัติ

แนวคิดปฏิรูปเทศจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรม และช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองทางศีลธรรมและจิตวิญญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การอยู่ในปฏิรูปเทศในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อเป็นการเสนอวิธีการเลือกสถานที่อยู่อาศัยและพัฒนาสร้างภูมิประเทศที่เป็นที่อยู่อาศัย ให้มีสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตให้ได้อย่างมีความสุขและร่มเย็น ได้แก่ หลักโยนิโสมนสิการ โดยนำหลัก มงคลสูตรและจักรสูตรมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อตอบปัญหาสำคัญที่ว่าเราจะมีการดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีการพัฒนาชีวิตของตนเองไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อความผาสุกและความสำเร็จสู่เป้าหมายสูงสุดต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

1. ความหมายของ “ปฏิรูปเทศ”

“ปฏิรูปเทศ” (Patiropadesa) หมายถึง สถานที่ที่เหมาะสม หรือภูมิประเทศที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม ซึ่งในบริบทของพระพุทธศาสนาเถรวาทหมายถึงสถานที่ที่ส่งเสริมการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

ในพระไตรปิฎก คำว่า “ปฏิรูปเทศ” มักปรากฏใน คถาธรรมบท (Dhammapada) และ พระวินัยปิฎก โดยกล่าวถึงลักษณะของสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับนักบวชและคฤหัสถ์ในการดำรงชีวิตและพัฒนาคุณธรรม

2. คุณลักษณะของปฏิรูปเทศตามหลักพระพุทธศาสนา

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีการกล่าวถึงคุณลักษณะของ ปฏิรูปเทศ ไว้หลายแง่มุม โดยเฉพาะในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ได้แก่

- 1) เป็นสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม
  - เป็นสถานที่สงบ ไม่มีอันตรายจากโจรภัยหรือสงคราม
  - เอื้อต่อการศึกษาพระธรรมและการปฏิบัติธรรม
- 2) เป็นแหล่งที่มีโอกาสศึกษาระยะและคณะสงฆ์ที่เคร่งครัด

- มีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
- มีโอกาสเข้าถึงพระไตรปิฎกและคำสอนของพระพุทธเจ้า

3) มีการสนับสนุนจากชุมชน

- มีชุมชนที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและสนับสนุนคณะสงฆ์
- มีคฤหัสถ์ผู้ศรัทธาคอยอุปถัมภ์

4) มีทรัพยากรที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

- มีปัจจัย 4 ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม

3. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปฏิรูปเทสในคัมภีร์เถรวาท

การศึกษาวิจัยเรื่อง **ปฏิรูปเทส** ในคัมภีร์เถรวาทสามารถดำเนินการได้ในหลายมิติ เช่น

- การศึกษาทางวรรณกรรมพระพุทธศาสนา
  - วิเคราะห์การกล่าวถึงปฏิรูปเทสใน **พระไตรปิฎก** และ **อรรถกถา**
  - ศึกษาการตีความของนักปราชญ์พุทธในอดีต
- การศึกษาทางประวัติศาสตร์และสังคมวิทยา
  - วิเคราะห์ว่าปฏิรูปเทสในอดีตเป็นอย่างไร เทียบกับปัจจุบัน
  - ศึกษาแนวคิดปฏิรูปเทสในประเทศพุทธศาสนา เช่น อินเดีย ศรีลังกา ไทย พม่า
- การประยุกต์ใช้ในยุคปัจจุบัน
  - ศึกษาว่าสถานที่ในปัจจุบันที่ยังคงมีลักษณะเป็นปฏิรูปเทสอยู่ที่ไหน
  - วิเคราะห์ว่าหลักปฏิรูปเทสสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างสังคมที่ดีได้อย่างไร

สรุปแนวคิดเรื่อง **ปฏิรูปเทส** ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นถึงสถานที่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชีวิตและจิตใจในทางธรรม การศึกษาวิจัยเรื่องนี้สามารถช่วยให้เข้าใจแนวทางในการสร้างสังคมที่เกื้อกูลต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและสันติสุข

บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าใน **ปฏิรูปเทส** ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทชี้ให้เห็นว่า **สถานที่ที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติธรรม** มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทางศีลธรรมและจิตวิญญาณของบุคคล พระพุทธศาสนาเน้นย้ำว่าปฏิรูปเทสควรเป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการศึกษาและการปฏิบัติธรรม รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

จากการศึกษาข้อมูลใน **พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์เถรวาท** พบว่าปฏิรูปเทสมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. เป็นสถานที่ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต โดยปราศจากภัยอันตรายและมีทรัพยากรเพียงพอ
2. เป็นศูนย์กลางทางศาสนาและการศึกษา มีพระธรรมคำสอนและคณะสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
3. มีชุมชนที่ให้การสนับสนุนด้านศาสนา เช่น คฤหัสถ์ผู้มีศรัทธาและช่วยอุปถัมภ์พระสงฆ์
4. เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจและการปฏิบัติธรรม โดยช่วยให้บุคคลสามารถเจริญในศีล สมาธิ

และปัญญา

แนวคิดปฏิรูปเทศยังสามารรถประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้ โดยช่วยกำหนดแนวทางในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อคุณธรรมและสังคมที่สงบสุข เช่น การพัฒนาสถานที่ปฏิบัติธรรม การส่งเสริมระบบการศึกษาที่เน้นคุณธรรม และการสร้างชุมชนที่มีค่านิยมทางศีลธรรม

การศึกษานี้สรุปได้ว่า ปฏิรูปเทศเป็นแนวคิดที่สำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อพระสงฆ์และนักบวชเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปปรับใช้กับสังคมโดยรวมเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและเอื้อต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญาของมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

- นิรันดร์ อินทรสมบัติ. (2560). แนวคิดเรื่องสถานที่ที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งประเทศไทย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมชาย สุขคุ้ม. (2557). การศึกษาความหมายของปฏิรูปเทศในพระพุทธศาสนาเถรวาท (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2543). พุทธศาสนาในบริบทสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2513). พุทธธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรมการศาสนา.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2514). พุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนันต์ พันธุ์ศิริ. (2562). บทบาทของปฏิรูปเทศในการส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ไทย. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.